Lietas Nr. A420256815
Lietas arhīva Nr. AA43-0279-17/10

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2017.gada 3.jūlijā

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente M.Osmane,
tiesneses R.Paegle un I.Kaļiņina

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu /pers. A/ pieteikumā par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, ar kuru viņam tiktu atlīdzināts morālais kaitējums 13 000 *euro* apmērā, sakarā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 27.janvāra spriedumu daļā.

Aprakstošā daļa

[1] 2015.gada 18.februārī pieteicējs /pers. A/ vērsās ar iesniegumu Ieslodzījuma vietu pārvaldē (turpmāk – pārvalde) cita starpā saistībā ar morālā kaitējuma 7114 *euro* apmērā atlīdzinājuma noteikšanu sakarā ar spēkā stājušos spriedumu administratīvajā lietā Nr.A420491313.

[2] Ar pārvaldes priekšnieka 2015.gada 19.jūnija lēmumu Nr.1/5-S/1095 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) cita starpā nolemts atteikt pieteicējam morālā kaitējuma atlīdzinājumu 7114 *euro* apmērā, kā morālā kaitējuma atlīdzinājumu nosakot rakstveida atvainošanos.

Pārvalde atzina, ka ar Administratīvā rajona tiesas 2014.gada 6.augusta spriedumu administratīvajā lietā Nr.A420491313, ar kuru atzīta par prettiesisku Jelgavas cietuma administrācijas faktiskā rīcība laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, pielietojot roku dzelžus un pārvietojot pieteicēju pa Jelgavas cietuma teritoriju, ir prezumēts, ka pieteicējam nodarīts morālais kaitējums, kas savukārt rada tiesības lūgt atlīdzināt ar prettiesisko faktisko rīcību nodarīto kaitējumu.

Tomēr, pārvaldes ieskatā, atbilstīgākais atlīdzinājuma veids atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Atlīdzināšanas likums) 14.panta ceturtās daļas prasībām šajā gadījumā ir rakstveida atvainošanās, jo pieteicējam radītais morālais kaitējums nav smags. Pārvalde norāda, ka par prettiesisku atzītā iestādes rīcība bijusi īslaicīga. Proti, pieteicējam pielietoti roku dzelži viņa pavadīšanas laikā no kameras uz pastaigu, pirti vai pie ārsta, kā arī to pielietošana nebija tieši vērsta pret pieteicēju ar mērķi radīt ciešanas vai kaut kādā veidā pazemot, bet gan drošības apsvērumu dēļ, ņemot vērā pieteicēja personību.

Tāpat pārvalde nekonstatēja jebkādus draudu, iebiedēšanas, cietsirdīgas izturēšanās vai spīdzināšanas pazīmes Jelgavas cietuma administrācijas rīcībā, kas būtu vērstas tieši pret pieteicēju.

[3] Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas pieteikums par morālā un personiskā kaitējuma atlīdzinājuma 13 000 *euro* apmērā noteikšanu.

Pieteikums pamatots turpmāk norādītajiem argumentiem.

[3.1] Pieteicēja ieskatā, pārvalde nav ievērojusi objektīvās izmeklēšanas principu, jo nav noskaidrojusi nevienu faktu par izskatāmās lietas priekšmetu, pieteicējam radītā morālā kaitējuma apjomu, būtiskumu un ciešanu izpausmi. Lieta ir izskatīta vienpusēji, neiepazīstinot pieteicēju ar iegūtajiem materiāliem un neuzklausot viņa viedokli.

[3.2] Pārvalde ir ignorējusi administratīvajā lietā Nr.A420491313 esošos pierādījumus, kurus tiesa jau bija pārbaudījusi un izvērtējusi. Pieteicēja ieskatā, tas norāda uz apstākli, ka pārvalde ir viltojusi pierādījumus. Pārsūdzētajā lēmumā nav norādīts, kāpēc tiesas pārbaudītie un novērtētie pierādījumi nav vērtējami.

[3.3] Pārvalde pārsūdzētajā lēmumā atsauksies uz pieteicēja pieteikumā administratīvajā lietā Nr.A420491313 minētajiem apstākļiem, taču nav norādījusi to, ka pieteicējs ir smagi slims un ka viņam ilgstošā laika periodā tieši cietuma amatpersonu vardarbīgo un agresīvo rīcību rezultātā tika liegts apmeklēt pastaigu. Iestāde nevienu no minētajiem apstākļiem nepārbaudīja un noraidīja, pamatojot to ar Jelgavas cietuma amatpersonu apgalvojumu augstākas ticamības pakāpi.

[3.4] Pieteicējs norāda, ka viņa paskaidrojumi administratīvajā lietā Nr.A420491313 saistībā ar roku dzelžu pielietošanu medicīnisko procedūru laikā un telefonsarunu laikā ir uzskatāmi par pierādījumiem, kas apstiprināti ar citiem pierādījumiem un jau pārbaudīti tiesā.

[3.5] Pieteikumā ietvertas atsauces uz Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Augstākā tiesa), Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, saskaņā ar kurām, pieteicēja ieskatā, ir konstatējams Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantā garantēto cilvēktiesību smags aizskārums ilgstošā laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, kas izpaudies smagi slima pieteicēja sistemātiskā ikdienas pazemošanā ar speciālo līdzekļu piemērošanu, fiziskās veselības graušanā ar pastaigas un svaiga gaisa nepietiekamību.

[3.6] Pieteicējs norāda, ka roku dzelži Jelgavas cietumā viņam tika pielietoti ikdienā bez tiesiska pamata, pavadot ārpus kameras, saslēdzot rokas uz muguras; telefonsarunu laikā, pieslēdzot pieteicēja rokas ar roku dzelžiem pie sienā speciāli ierīkota metāla riņķa; medicīnisko procedūru laikā, pieslēdzot rokas ar roku dzelžiem pie krēsla vai metāla restēm; saslēgtam roku dzelžos pieteicējam likts nest pilnas somas ar mantām.

Tādējādi Jelgavas cietumā pieteicējs laika periodā jau no 2009.gada 14.augusta līdz 2013.gada 1.aprīlim tika pakļauts iebiedēšanai un spīdzināšanai, kas īstenota ar īpašu nežēlību un pazemošanu, neņemot vērā, ka pieteicējam no 2010.gada ir būtiskas veselības problēmas.

Fiziskās veselības spēju ierobežojuma dēļ (elpas trūkums (spazmas), reibst galva un vājums locekļos) pieteicējam ilgus gadus bija liegta jebkura iespēja apmeklēt pastaigu, jo ar saslēgtām rokām aiz muguras roku dzelžos pieteicējam bija bail iet uz pastaigu (pastaigu laukums atrodas ceturtajā stāvā uz cietuma korpusa jumta), jo, ejot pa kāpnēm saslēgtam roku dzelžos, viņš varētu nokrist.

Iepriekš minēto apstākļu dēļ pieteicējam ilgstošā laikā radītas smagas fiziskas un morālas ciešanas, radīti fiziskās un garīgās veselības bojājumi, par

ko, pieteicēja ieskatā, viņam atlīdzinājums par radīto morālo kaitējumu nosakāms 13 000 *euro* apmērā.

[4] Pārvalde rakstveida paskaidrojumā pirmās instances tiesai norāda, ka pieteikumu neatzīst un uzskata to par nepamatotu, atsaucoties uz pārsūdzētajā lēmumā ietvertajiem argumentiem un papildu norādot, ka pārvaldei bija jāvērtē nevis administratīvās lietas Nr.A420491313 materiālus pēc būtības, jo to jau ir darījusi tiesa administratīvās lietas Nr.A429491313 ietvaros, bet gan pieteicēja lūguma pamatotība atlīdzināt morālo kaitējumu.

[5] Iebildumos par pārvaldes paskaidrojumiem pieteicējs norāda, ka tie neatbilst lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, un iestāde nav iesniegusi nevienu pierādījumu, kas apstiprinātu tajos minēto.

[6] Administratīvā rajona tiesa ar 2016.gada 27.janvāra spriedumu pieteikumu apmierināja daļā, uzliekot par pienākumu Latvijas Republikai atlīdzināt pieteicējam nodarīto morālo kaitējumu 1000 *euro* apmērā. Pārējā daļā pieteikums noraidīts.

Pirmās instances tiesas ieskatā, pieteicējam ar iestādes prettiesisko faktisko rīcību, laika posmā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, pielietojot roku dzelžus, pārvietojot pa Jelgavas cietuma teritoriju, ir nodarīts tāds morālais kaitējums, kas būtu atlīdzināms naudas izteiksmē. Minētais motivēts šādi.

[6.1] Tiesa konstatēja, ka atbilstoši Administratīvā procesa likumā un Atlīdzināšanas likumā ietvertajam normatīvajam regulējumam konkrētajā gadījumā morālā kaitējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats ir atzīstams par pierādītu ar spēkā stājušos Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 6.augusta spriedumu lietā Nr.A420491313. Ar minēto spriedumu Jelgavas cietuma faktiskā rīcība, laika posmā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot pieteicējam roku dzelžus, pārvietojot pa Jelgavas cietuma teritoriju, atzīta par prettiesisku.

[6.2] Tiesa, interpretējot Atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmo un trešo daļu, norādīja, ka morālā kaitējuma atlīdzinājuma pamats ir nevis jebkurš, bet būtisks tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums. Savukārt, ja tāds ir konstatēts, atlīdzinājums nosakāms atbilstoši kaitējuma smagumam. Kaitējumu var atlīdzināt, atjaunojot tiesisko stāvokli, atvainojoties vai piešķirot kompensāciju naudā. Tādējādi morālā kaitējuma atlīdzinājumu, tā veidu un apmēru noteic tiesību aizskāruma būtiskums un kaitējuma smagums. Līdz ar to arī tad, ja ir pieļauts būtisks tiesību aizskārums, bet kaitējums nav smags, vispārīgi iespējami visi minētie atlīdzinājuma veidi. Atbilstošā atlīdzinājuma noteikšanā nepieciešama aizskāruma un atlīdzinājuma samērošana, ņemot vērā Atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmajā daļā norādītos apstākļus.

Vērtējot, kāds morālā kaitējuma atlīdzinājuma veids nosakāms pieteicējam, pirmās instances tiesa norādīja turpmāk minēto.

[6.2.1] Ar tiesas spriedumu lietā Nr.A420491313 ir atzīts, ka roku dzelžu pielietošanai strīdus periodā nebija objektīva pamata.

Tātad, ņemot vērā, ka pieteicējs bez tiesiska pamata gada garumā ir bijis pakļauts šādai prettiesiskai iestādes rīcībai, tiesa atzina, ka attiecīgā iestādes rīcība uzskatāma par cietsirdīgu un pazemojošu, tādējādi konkrētajā gadījumā ir konstatējams Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 95.panta un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.panta pārkāpums.

Līdz ar to tiesa nepiekrita pārvaldes secinājumam, ka pieteicēja tiesību aizskārums nav smags, lai morālā kaitējuma atlīdzinājums tiktu noteikts rakstveida atvainošanās veidā. Tajā pašā laikā tiesa nekonstatēja, ka prettiesiskā iestādes rīcība pieteicējam radījusi tādus ierobežojumus, lai tiktu apdraudēta pieteicēja dzīvība vai veselība, kas viņam varētu radīt smagu vai sevišķi smagu kaitējumu.

[6.2.2] Nosakot atlīdzinājuma veidu un apmēru, tiesa ņēma vērā laika periodu (no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim), kādā bez tiesiska pamata pieteicējam tika pielietoti roku dzelži, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju, kā arī konkrētos apstākļus, par kuriem ir piespriests atlīdzinājums līdzīgās lietās, kurās konstatēts cietsirdīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma pārkāpums (piemēram, spriedumu administratīvajā lietā Nr.A42956809, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 14.novembra spriedumu lietā „Mouisel* pret Franciju", *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 1.decembra spriedumu* lietā „Jeronovičs pret Latviju"), salīdzinot tos ar izskatāmo lietu.

Tiesa secināja, ka izskatāmajā lietā atšķirībā no iepriekš minētajām lietām konstatējams tikai viens apstāklis, kurš atzīstams par pārkāpumu – nepamatota roku dzelžu pielietošana. Ņemot vērā minēto, tiesa atzina, ka ir pamats pieteicēja prasījumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kas viņam tika nodarīts ar prettiesisko iestādes faktisko rīcību laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, apmierināt daļā un konkrētajā gadījumā par taisnīgu atzīstams atlīdzinājums 1000 *euro* apmērā.

[6.3] Tiesa, nosakot šādu morālā kaitējuma atlīdzinājuma veidu un apmēru kopsakarā ar pieteicēja papildus norādītajiem apstākļiem, kādus viņam nācās izciest saslēgtam roku dzelžos, ņēma vērā turpmāk norādītos apsvērumus.

[6.3.1] Tiesas ieskatā, pieteicēja norādītie apstākļi attiecībā uz roku dzelžu pielietošanu nav tieši ietekmējuši pieteicēja izvēles tiesības doties pastaigā vai nē. Tāpat tiesa nekonstatēja, ka tieši roku dzelžu pielietošana ir ietekmējusi pieteicēja veselības stāvokli vai radījusi nepārvaramas grūtības citos gadījumos, kad pieteicējs tika izvests no kameras, saslēgts roku dzelžos. Proti, neviens no lietā esošajiem pierādījumiem vai pieteicēja apgalvojumiem neliecina par Atlīdzināšanas likuma 6.panta otrajā daļā noteikto tiešo cēloņsakarību starp prettiesisko iestādes faktisko rīcību un pieteicēja minētajiem apgalvojumiem, ka tieši roku dzelžu pielietošanas mērķis ir bijis ietekmēt pieteicēju fiziski vai nodarīt viņa veselībai kaitējumu. Turklāt tiesa norādīja, ka pārspīlēts būtu secinājums, ka pieteicējs ilgstoši nevarēja doties pastaigās nepamatoti pielietoto roku dzelžu dēļ un bailēs no paklupšanas, jo šādas neērtības pieteicējam būtu jāpacieš arī tad, ja iestāde būtu rīkojusies tiesiski.

Tiesa norādīja, ka arī pieteicēja iesniegtais izraksts no Latvijas cietumu slimnīcas nav pārliecinošs pierādījums, lai pamatotu pieteicēja apgalvojumus par sliktu izturēšanos vai to, ka pieteicējs būtu pakļauts īpašām ciešanām vai mokām tieši tā iemesla dēļ, ka pārvietojoties pa Jelgavas cietuma teritoriju, viņam tika pielietoti roku dzelži.

[6.3.2] Iepriekš minēto tiesa attiecināja arī uz pieteicēja lūgumu par liecinieku izsaukšanu uz tiesas sēdi liecību došanai par faktiem – par pieteicēja konvojēšanu roku dzelžos un pieteicēja ciešanām.

Pirmkārt, tiesa secināja, ka saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 153.panta otro daļu izskatāmās lietas ietvaros vairs nav jāpierāda fakts, kurš nodibināts ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, līdz ar to tiesa atzina, ka liecinieka liecībām par pieteicēja pārvietošanu roku dzelžos izskatāmās lietas ietvaros nav nekādas nozīmes.

Otrkārt, tiesa norādīja, ka tai nav jāvāc pierādījumi, lai noteiktu, kādus tieši psihiskus pārdzīvojumus iestādes prettiesiskā rīcība radīja pieteicējam, jo morālā kaitējuma esība atbilstoši likumam tiek prezumēta, ja tiek konstatēts personas tiesību un tiesisko interešu aizskārums. Arī šis fakts izriet no iepriekš minētā, ka ar spēkā stājušos tiesas spriedumu ir nodibināts fakts par pieteicēja tiesību aizskārumu, kas radīts ar prettiesisko iestādes faktisko rīcību.

Turklāt pieteicēja norādītos apstākļus par pieteicēja subjektīvajām izjūtām (ciešanām) tiesa neuzskatīja par nepieciešamu pārbaudīt, nopratinot pieteicēja norādītos lieciniekus tiesas sēdē, tāpēc šāds pieteicējs lūgums tika noraidīts, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 162.panta piekto daļu. No minētās tiesību normas izriet, ka liecinieks nevar liecināt par faktiem, kuru avots ir pats pieteicējs – pieteicēja sniegtās ziņas par saviem subjektīvajiem pārdzīvojumiem un ciešanām, taču pat tad, ja šādi pierādījumi būtu iegūti, tiesai būtu jāvērtē, vai liecinieka norādītie apstākļi nav pārāk attālināti (tikai pastarpināti saistīti) ar prettiesisko iestādes faktisko rīcību.

[6.3.3] Vienlaikus tiesa piekrita, ka konkrētā situācija pieteicējam sagādāja garīgas ciešanas un citas nepatīkamas emocijas kā bezcerība un

nolemtība, ko izraisīja fakts, ka pieteicējs nevarēja ietekmēt situāciju, lai mainītu savu stāvokli. Proti, konstatēto pieteicēja tiesību aizskārumu nav iespējams pavērst atpakaļ un ar restitūciju nav iespējams novērst tās negatīvās sekas, ko radījusi iestādes prettiesiskā rīcība.

Nekonstatējot radītu kaitējumu veselībai (kas ir personiskā kaitējuma komponente), pieteicēja prasītais atlīdzinājuma apmērs attiecīgi samazināms. Tiesas ieskatā, atlīdzinājums 1000 *euro apmērā* dos gandarījumu pieteicējam un atturēs iestādi no līdzīgu gadījumu atkārtošanās nākotnē. Lai arī tiesa atzina, ka administratīvo tiesu praksē nav salīdzināmi gadījumi, tāpat tika konstatēts, ka atlīdzinājuma apmērs nenonāk pretrunā ar līdzšinējo tiesu praksi.

[7] Pārvalde par Administratīvās rajona tiesas spriedumu daļā iesniedza apelācijas sūdzību, kurā papildus pārsūdzētajā lēmumā un pirmās instances tiesai sniegtajiem paskaidrojumiem norāda turpmāk atreferētos argumentus.

Pārvaldes ieskatā, atlīdzinājums 1000 *euro* apmērā nav samērīgs ne ar pieteicējam nodarītā aizskāruma smagumu, ne ar citās lietās noteikto kaitējuma atlīdzinājumu, jo konkrētajā gadījumā attiecībā uz pieteicēju nav konstatējami spīdzinoši vai cieņu pazemojoši apstākļi, turklāt roku dzelžu piemērošana pieteicējam bijusi īslaicīga.

Proti, pieteicējam roku dzelži apstrīdētajā laika posmā tika piemēroti vienu reizi nedēļā, izvedot uz pirti, kā arī, saskaņā ar apelācijas sūdzībai pievienoto Jelgavas cietuma medicīnas daļas vadītāja /pers. B/ izziņu, 12 reizes, kad pieteicējs apmeklēja cietuma medicīnas daļu un kad pieteicējs tika konvojēts uz Olaines cietumu un atpakaļ, turklāt roku dzelžos pavadītais laiks nepārsniedza 5 – 10 minūtes. Turklāt pārvalde norāda, ka pieteicējs tika saslēgts roku dzelžos drošības nolūkā, lai novērstu iespējamos uzbrukumus cietuma administrācijai vai bēgšanas mēģinājumus.

Ņemot vērā minēto, pirmās instances tiesa nav vispusīgi izvērtējusi pieteicēja subjektīvo pārdzīvojumu smagumu, kā arī nav izvērtējusi tiesu praksi salīdzināmās lietās, nosakot nodarījuma kaitējumam neatbilstošu kaitējuma atlīdzinājumu.

[8] Paskaidrojumos par pārvaldes apelācijas sūdzību pieteicējs norāda, ka apelācijas sūdzība ir nepamatota un noraidāma, atsaucoties uz pieteikumā norādīto, kā arī turpmāk minētajiem argumentiem.

[8.1] Pieteicējs norāda uz apstākli, ka pārvalde ne administratīvajā procesā iestādē, ne tās turpinājumā pirmās instances tiesā nav vērtējusi apelācijas sūdzībai pievienoto izziņu. Pieteicēja ieskatā, tas norāda uz apstākli, ka pārvalde apelācijas sūdzībā ir uzrādījusi jaunus apstākļus, kas pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī nepastāvēja, un saskaņā ar tiesu praksē nostiprinātajām atziņām normatīvie akti nepieļauj administratīvā akta pamatojuma maiņu administratīvajā procesā tiesā laikā.

Apelācijas sūdzībai pievienotajā izziņā ir sniegtas nepatiesas ziņas. Proti, tajā nav norādīts fakts, ka pieteicējs 2012.gada jūlijā, augustā, novembrī un decembrī atradās Latvijas Cietumu slimnīcā. Pieteicēja ieskatā, tas norāda uz apzinātu pierādījumu viltojumu, jo tieši medicīniskie dokumenti ir pamatojums tam, kas nosaka attiecīgajam kaitējumam piemērojamo atlīdzinājuma summu.

[8.2] Iestādes prettiesiskās rīcības rezultātā tika slikti ietekmēta pieteicēja veselība, pieteicējam ilgstoši tika sagādātas sevišķi smagas fiziskas, garīgas un morālas ciešanas, esot bezcerīgos un nolemtības sajūtas apstākļos, bez iespējas ietekmēt situāciju. Pieteicējam radīto tiesību aizskārumu nav iespējams pavērst atpakaļ un ar restitūciju nav iespējams novērst negatīvās sekas, kuras radīja prettiesiskā iestādes rīcība. Pieteicējam Jelgavas cietuma administrācijas prettiesisko darbību rezultātā ir iestājušās neatgriezeniskas sekas, proti, viņš ir kļuvis par invalīdu. Tāpēc ar pirmās instances tiesas spriedumu piespriestā morālā kaitējuma atlīdzības summa ir samērīga un pamatota.

[9] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu lieta tiek izskatīta rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[10] Administratīvā procesa likuma 302.panta pirmajā daļā noteikts, ka apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību un pretapelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajās sūdzībās.

Pārvalde iesniegusi apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu daļā, kurā pieteikums apmierināts. Pieteicējs par pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas vai pretapelācijas sūdzību nav iesniedzis. Līdz ar to pieteikuma noraidītajā daļā atbilstoši Administratīvā procesa likuma 263.panta otrajai daļai (noteic, ja spriedums pārsūdzēts kādā daļā, nepārsūdzētajā daļā tas stājas spēkā, kad beidzies termiņš tā pārsūdzēšanai) pirmās instances tiesas spriedums ir stājies spēkā.

Ievērojot minēto, apgabaltiesai vairs nav jāpārvērtē pieteikums daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu 12 000 *euro* apmērā, bet ir jāpārbauda, vai par morālo kaitējumu, kas nodarīts ar Jelgavas cietuma prettiesisko faktisko rīcību, pielietojot roku dzelžus laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, pieteicējam ir nosakāms atlīdzinājums naudā apmērā līdz 1000 *euro*, vai arī par atbilstošu atlīdzinājuma veidu ir atzīstama iestādes noteiktā rakstveida atvainošanās.

[11] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus un novērtējusi lietā esošos pierādījumus, apgabaltiesa atzīst, ka iestādes apelācijas sūdzība ir pamatota un pieteikums izskatāmajā daļā ir noraidāms.

[12] Satversmes 92.panta trešais teikums noteic, ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.

Administratīvā procesa likuma 92.pants noteic, ka ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 11.panta trešo daļu morālā kaitējuma atlīdzinājuma tiesiskais pamats uzskatāms par pierādītu, ja ir pierādīts fiziskās personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums.

Morālais kaitējums tiek prezumēts, proti, tiek pieņemts, ka konkrēts aizskārums konkrētajai personai varētu izraisīt nepamatotas ciešanas (*sk. Augstākās tiesas 2011.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-25/2011 12.punktu*).

Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 6.augusta spriedums administratīvajā lietā Nr.A420491313, ar kuru atzīta par prettiesisku Jelgavas cietuma administrācijas faktiskā rīcība, laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju, ir stājies spēkā.

Apgabaltiesa atzīst, ka ar spēkā stājušos tiesas spriedumu ir nodibināts apstāklis, ka ieslodzījuma vietā pret pieteicēju kā ieslodzīto personu ir notikusi prettiesiska rīcība, tādējādi likumā noteiktā kārtībā pieteicējs ir pierādījis savu apgalvojumu par tiesību aizskārumu, un tas ir pamats uzskatīt, ka pieteicējam ir nodarīts morālais kaitējums.

Pārvalde, konstatējot, ka pieteicēja tiesību aizskārums nav smags, par atbilstošu morālā kaitējuma atlīdzinājuma veidu ir atzinusi rakstveida atvainošanos. Tādējādi lietā daļā, kuru izskata apgabaltiesa, ir strīds par to, vai pārvaldes noteiktais morālā kaitējuma atlīdzinājuma veids – rakstveida atvainošanās – ir samērīgs un atbilstošs pieteicējam nodarītā morālā kaitējuma atlīdzinājums.

[13] Atlīdzināšanas likuma 1.panta pirmā daļa noteic, ka likuma mērķis ir nodrošināt privātpersonai Satversmē un Administratīvā procesa likumā noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas nodarīts ar valsts pārvaldes iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību.

Atlīdzināšanas likuma 9.pants noteic, ka morālais kaitējums šā likuma izpratnē ir personiskais kaitējums, kas izpaužas kā fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 94.panta ceturto daļu atlīdzināšanas pienākumu attiecīgais publisko tiesību subjekts var izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma vai kaitējuma nodarīšanas, vai, ja tas nav vai nav pilnībā iespējams vai nav adekvāti, samaksājot atbilstīgu atlīdzinājumu naudā.

Savukārt Atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmā, trešā un ceturtā daļa noteic, ka morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus, cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus (*pirmā daļa*). Morālā kaitējuma atlīdzinājumu nosaka apmērā līdz 4268,62 *euro*. Ja nodarīts smags morālais kaitējums, atlīdzinājumu var noteikt apmērā līdz 7114,36 *euro*, bet, ja nodarīts kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai, maksimālais atlīdzinājuma apmērs var būt līdz 28 457,44 *euro* (*trešā daļa*). Ja iestāde vai tiesa, izvērtējot konkrētā gadījuma apstākļus, konstatē, ka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums nav smags, personiskā kaitējuma, tai skaitā morālā kaitējuma, patstāvīgs vai papildu atlīdzinājums var būt iestādes rakstveida vai publiska atvainošanās (*ceturtā daļa*).

Tātad, gadījumā, kad iestādes faktiskā rīcība ir atzīta par prettiesisku, ir apsverams jautājums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, ja atlīdzinājums likumā noteiktajā kārtībā tiek prasīts. Taču minētais apstāklis nenozīmē, ka morālais kaitējums vienmēr ir atlīdzināms naudā. Morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus (*sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 28.februāra sprieduma SKA-45/2008 9.punktu*).

[14] Administratīvo tiesu praksē konsekventi atzīts, ka kaitējums prioritāri atlīdzināms, atjaunojot iepriekšējo stāvokli (*restitutio in integrum*) – tas ir atlīdzinājuma veids, kura rezultātā pārkāpuma radītās sekas tiek likvidētas un tiek atjaunota tiesiskā situācija, kāda, visticamāk, būtu bijusi, ja prettiesiskais administratīvais akts nebūtu izdots. Tiesai vispirms jāvērtē, vai kaitējums nav atlīdzināts ar restitūciju. Ja tiesa atzīst, ka sākotnējā stāvokļa atjaunošana ir konkrētā kaitējuma atbilstošs atlīdzinājums, tai nav jāturpina izvērtējums attiecībā uz atlīdzinājuma noteikšanu naudā. Administratīvā procesa likuma 94.panta ceturtajā daļā paredzētā atlīdzinājuma pienākuma izpilde ar restitūciju ir saprotama plašākā nozīmē, proti, atlīdzināšanas pienākums var tikt izpildīts arī ar tāda stāvokļa nodibināšanu, kas apmierina personas prasījumu iestādei, piemēram, pabalsta piešķiršanu un izmaksu (*sk. Augstākās tiesas prakses apkopojuma „Morālā kaitējuma atlīdzināšana administratīvajās lietās", Rīga, 2011.gads, 100.punktu*).

Arī pārkāpuma konstatācija pati par sevi var būt uzskatāma par atbilstīgu atlīdzinājumu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākās lietās pat pie nopietnu pārkāpumu konstatācijas ir norādījusi, ka šāda pārkāpuma konstatācija var būt taisnīga atlīdzība pret jebkuru morālu kaitējumu, ko cietis pieteicējs (*sk. lietas Lavents pret Latviju 151.punktu*).

Izskatāmajā gadījumā pieteicējs no tiesību aizskāruma radušos ierobežojumus jau ir izcietis, nav iespējams situāciju pavērst atpakaļ, tādēļ restitūcija nav iespējama. Līdz ar to ir izvērtējams jautājums par cita atbilstīga atlīdzinājuma veida noteikšanu.

[15] Lai atlīdzinājums būtu atbilstīgs Satversmes 92.panta izpratnē, tam ir jābūt efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim (*sk. Augstākās tiesas 2015.gada 14.augusta sprieduma lietā Nr. SKA-266/2015 5.punktu, 2013.gada 4.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-206/2013 6.punktu*). Savukārt jēdziens „atbilstīgs atlīdzinājums" nozīmē, ka atlīdzinājumam ir jābūt taisnīgam. Atlīdzinājumam ir jāsniedz gandarījums personai, kuras tiesības ir tikušas aizskartas (*sk. Augstākās tiesas 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 16.punktu*). Nosakot atlīdzinājumu, tiesa pauž valsts nostāju par aizskarto tiesību un paša tiesību aizskāruma nozīmīgumu. Tādējādi atlīdzinājums demokrātiskā un tiesiskā valstī nedrīkst būt nesamērīgi mazs (*sk. Augstākās tiesas 2012.gada 11.maija sprieduma lietā Nr.SKA-120/2012 6.punktu, 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 16.punktu, 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-104/2010 18.punktu)*. Ar atlīdzinājumu var arī atturēt iestādi no līdzīgu aizskārumu izdarīšanas nākotnē (*sk. 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-104/2010 18.punktu*).

Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmajai daļai, nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājumu, ir jāņem vērā vairāki apstākļi: 1) tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgums; 2) konkrētā aizskāruma smagums; 3) iestādes rīcības tiesiskais un faktiskais pamatojums un motīvi; 4) cietušā rīcība un līdzatbildība; 5) citi konkrētajā gadījumā būtiski apstākļi (*sk. Augstākās tiesas 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr. SKA-104/2010 12.punktu*).

[16] Konkrētajā gadījumā, nosakot morālā kaitējuma atlīdzinājumu, ir jāņem vērā apstāklis, ka roku dzelžu pielietošanas mērķis Jelgavas cietumā nebija pazemot konkrēti pieteicēju vai radīt viņam ciešanas, roku dzelži tika pielietoti drošības apsvērumu dēļ, ņemot vērā pieteicēja personību. Iestādes rīcību nevar vērtēt kā patvaļīgu, jo tiesības pielietot roku dzelžus ir paredzētas normatīvajos aktos, ja personas uzvedība ieslodzījuma vietā rada šādu pamatu.

Saskaņā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 22.panta pirmās daļas 1.punktu amatpersonai, pildot dienesta uzdevumus, ir tiesības likumos un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā prasīt, lai personas pārtrauc likumpārkāpumus un citu rīcību, kura traucē amatpersonas pienākumu izpildi, kā arī lietot pret likumpārkāpējiem paredzētos piespiedu līdzekļus. Atbilstoši šā likuma 23.panta pirmajai daļai amatpersonai ieslodzījuma vietā, kā arī pārvedot ieslodzīto uz ārstniecības iestādi ārpus ieslodzījuma vietas vai apsargājot ieslodzīto ārstniecības iestādē ārpus ieslodzījuma vietas, ir tiesības lietot fizisku spēku, speciālos cīņas paņēmienus un speciālos līdzekļus, lai atvairītu uzbrukumu sev vai citām personām; atvairītu uzbrukumu ēkām, telpām, būvēm un transportlīdzekļiem vai atbrīvotu vardarbīgi ieņemtos objektus; atbrīvotu ķīlniekus; novērstu masu nekārtības; aizturētu personu, kas nepakļaujas vai pretojas viņam, var bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām (ja ir pamats tā uzskatīt); pārtrauktu apcietināto vai notiesāto bēgšanas mēģinājumu.

Tātad likumdevējs ir paredzējis ieslodzījuma vietas administrācijas tiesības piemērot piespiedu līdzekļus, tostarp roku dzelžus, ja tam ir likumā noteiktais pamats.

Minēto apstākļu kopums kā pamats roku dzelžu pielietošanai ieslodzītajam, pārvietojot viņu ārpus kameras, ir atzīts arī Augstākās tiesas nolēmumos (*sk. Augstākās tiesas 2013.gada 8.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-0884-13 7.punktu, 2013.gada 15.marta lēmuma lietā Nr.SKA-421/2013 5.punktu*). Tikai vēlāk ar Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 6.augusta spriedumu lietā Nr.A420491313 atzīts, ka pārvalde nav pierādījusi nepieciešamību piemērot roku dzelžus pieteicējam arī laika periodā no 2012.gada 5.februāra.

Kā izriet no lietas materiāliem, Jelgavas cietumā (līdz 2013.gada 6.februārim) ar cietuma priekšnieka rīkojumu bija izveidota uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisija, kura saskaņā ar pārvaldes priekšnieka 2005.gada 14.aprīļa rīkojumu Nr.48 „Par uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisiju" divas reizes gadā izvērtēja katra uz mūžu notiesātā individuālo riska pakāpi.

Veicot pieteicēja individuālā riska novērtējumu 2011.gada 4.jūnijā, 2011.gada 30.decembrī (neilgi pirms strīdus perioda) un 2012.gada 15.jūnijā (strīdus periodā), komisija nolēma, ka, konvojējot pieteicēju ārpus kameras, roku dzelžu izmantošana ir obligāta drošības apsvērumu dēļ.

Tādējādi secināms, ka Jelgavas cietuma darbinieki konvojēja pieteicēju ārpus kameras roku dzelžos drošības apsvērumu dēļ, balstoties uz pieteicēja individuālā riska novērtējumu, nevis tādēļ, lai pazemotu pieteicēju vai radītu viņam ciešanas.

Arī Administratīvā rajona tiesa 2014.gada 6.augusta spriedumā secināja, ka strīdus periodā spēkā esošais tiesiskais regulējums pieļāva ieslodzījuma vietu administrācijai piemērot speciālos līdzekļus (tostarp roku dzelžus) pret uz mūžu notiesātu personu slēgta tipa cietumā pastaigu laikā vai tiekoties ar citām personām. Tiesa uzskatīja, ka lietā konstatēto apstākļu kopums norāda, ka Jelgavas cietuma administrācijai varēja rasties pamatotas aizdomas par iespējamu uzbrukumu sev vai citām personām, iespējamu nepakļaušanos vai pretošanos, mēģinājumu bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām, kā rezultātā pastāvēja pamats secinājumam par speciālo līdzekļu pielietošanu pret pieteicēju.

Apgabaltiesas ieskatā, lemjot par morālā kaitējuma atlīdzinājumu, ir jāņem vērā arī pieteicēja personību raksturojošo iezīmju kopums (uzvedība, raksturs, psiholoģiskās īpašības), jo tieši šīs īpašības ir bijis pamats aizdomām par iespējamu uzbrukumu, iespējamu nepakļaušanos vai pretošanos, mēģinājumu bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām.

Pieteicēja individuālā riska novērtējumos Jelgavas cietuma Sociālās rehabilitācijas daļas amatpersona pieteicēju raksturo negatīvi, jo viņš ir pieļāvis daudz pārkāpumu. Pieteicēja psiholoģisko stāvokli raksturo kā nestabilu. Norāda, ka pieteicējs uzskata sevi par kriminālo autoritāti, atbalsta kriminālās pasaules tradīcijas, ir tendence vadīt un pakļaut sev citus, pret administrācijas pārstāvjiem noskaņots naidīgi. Uzraudzības, Drošības un uzskaites daļas amatpersona raksturo pieteicēju kā personu ar noslieci uz bēgšanu, kā arī noslieci uzbrukt administrācijas pārstāvjiem. Savukārt psihologs raksturojis pieteicēju kā ļoti aizdomīgu, paranoidālu personību. No komunikācijas ar psihologu pieteicējs ir atteicies.

No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējs, izciešot viņam piespriesto brīvības atņemšanas sodu, uzņemts kontrolē ar noslieci uz bēgšanu, uzbrukumu un pretdarbību cietuma administrācijai, noslieci uz suicīdu.

Apgabaltiesa uzskata, ka iepriekš konstatētais iestādes rīcības pamatojums un motīvi, kā arī pieteicēja personības raksturojums ir pietiekami svarīgi iemesli, lai atlīdzinājums pieteicējam netiktu noteikts naudā.

[17] Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, lietās par notiesāto personu uzturēšanās apstākļiem ieslodzījuma vietā ir būtiski novērtēt visus ar soda izciešanu saistītos apstākļus to kopumā. Proti, novērtējot apcietinājuma apstākļus, ir jāņem vērā šo apstākļu kumulatīvais efekts (*sk. sprieduma lietā „Melnītis pret Latviju" 69.punktu, sprieduma lietā „Bazjaks pret Latviju"115.-119.punktu, sprieduma lietā „Hudojerrovs pret Krieviju"58., 62., 104.-107.punktu*).

Izskatāmajā lietā apgabaltiesa papildus citus kumulatīvus apstākļus nekonstatē.

Atbilstoši Tiesu informatīvās sistēmas datiem lietā Nr.A420314313 pieteicējs sūdzējies par Jelgavas cietuma administrācijas rīcību, nenodrošinot pieteicēja bronhu un elpošanas ceļu iekaisuma ārstēšanu un Olaines cietuma rīcību, tostarp roku dzelžu pielietošanu, pārvietojot viņu Olaines cietuma slimnīcas teritorijā. Vērtējot pieteicējam sniegto medicīnisko palīdzību, tiesa pārbaudījusi periodu no 2011.gada 15.jūlija līdz 2012.gada 4.septembrim, kas daļēji sakrīt ar pārbaudāmo periodu šajā lietā. Roku dzelžu pielietošanas pamatotību Olaines cietumā tiesa pārbaudījusi par laika periodu, kad pieteicējs tur atradies – no 2012.gada 6.jūlija līdz 2012.gada 3.augustam, kas ir attiecināms uz periodu izskatāmajā lietā. Šī rīcība pārbaudīta, tostarp vērtējot arī pieteicēja 2012.gada 15.jūnija individuālā riska novērtējumu, uz kuru apgabaltiesa atsaucās arī izskatāmajā lietā.

Administratīvā apgabaltiesa 2016.gada 15.janvāra spriedumā citastarp atzinusi, ka Olaines cietuma darbiniekiem nebija pamata neņemt vērā pieteicēja individuālā riska novērtējumu un tajā nolemto, ka ikvienā gadījumā, pārvietojot pieteicēju ārpus kameras, pieteicējam ir piemērojami roku dzelži. Ar minēto spriedumu apgabaltiesa noraidījusi kā nepamatotu /pers. A/ pieteikumu par Jelgavas cietuma un Olaines cietuma slimnīcas rīcības atzīšanu par prettiesisku, nesniedzot pieteicējam medicīnisko palīdzību no 2011.gada 15.jūlija līdz 2012.gada 11.jūlijam; ievietojot pieteicēju vienā kamerā ar ieslodzīto, kas slimo ar tuberkulozi; izņemot pieteicējam personisko sadzīves tehniku; pielietojot pieteicējam roku dzelžus ārpus Olaines cietuma slimnīcas kameras Nr.209 un nenodrošinot šajā kamerā mākslīgo apgaismojumu, galdu, krēslu, kā arī morālā un personiskā kaitējuma atlīdzinājumu. Spriedums stājies spēkā 2016.gada 16.februārī.

Pieteicējs paskaidrojumos par apelācijas sūdzību, atsaucoties uz administratīvo lietu Nr.A420651711, norādījis, ka dzīvošana bez dienasgaismas un dabīgā apgaismojuma jau ir pierādīta. Paskaidrojumiem pievienota 2014.gada 14.jūlija izziņa par dzīvojamā korpusa Nr.1 1.stāva gaiteni, 1.kameru un fotokopijas. Lai arī šajā lietā pieteicējs par citiem apstākļiem cietumā nav sūdzējies, apgabaltiesa no pieteicēja iesniegtajiem pierādījumiem secina, ka dzīvojamā korpusa Nr.1 pirmajā stāvā un 1.kamerā ir nodrošināta gan dienas gaisma, gan ventilācija, gan iespēja ieslodzītajiem pašiem atvērt kameras logu. Savukārt par senāku periodu – no 2010.gada 9.augusta līdz 2011.gada 9.augustam – saistībā ar dabīgā apgaismojuma nepietiekamību pieteicējam ar spēkā stājušos Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 9.marta spriedumu lietā Nr.A420651711jau ir piešķirts morālā kaitējuma atlīdzinājums 600 *euro*.

Līdz ar to citu apstākļu kumulatīvu iedarbību izskatāmajā lietā apgabaltiesa nekonstatē.

[18] Atlīdzinājumam citastarp jākalpo kā efektīvam un preventīvam līdzeklim, lai valsts vairs nepieļautu līdzīgus pārkāpumus.

Jelgavas cietums sniedzis informāciju, ka pēc pārvaldes 2013.gada 6.februāra vēstules saņemšanas, konvojējot pieteicēju ārpus kameras, netika pielietoti roku dzelži, izpildot pārvaldes vēstulē norādīto, ka līdz Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.^{8}panta grozījumiem ir jāatceļ uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisijas lēmumi par roku dzelžu piemērošanu. Arī Zemgales tiesas apgabala prokuratūras virsprokurors, izskatot pieteicēja 2013.gada 7.augusta sūdzību, 2013.gada 20.septembra lēmumā Nr.4-1062 attiecībā uz speciālo līdzekļu pielietošanu atzinis, ka minētā situācija ir likvidēta līdz ar Sodu izpildes kodeksa 50.^{8}pantā izdarītajiem grozījumiem, lemjot par speciālo līdzekļu piemērošanu, ir ņemtas vērā Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk – CPT) rekomendācijas kā jautājumā par uz mūžu notiesāto ieslodzīto individuālo riska novērtēšanu, kā arī attiecībā uz attiecīgā notiesātā uzklausīšanu viņa novērtēšanas procesā.

Arī CPT ziņojumā par vizīti Latvijā laika posmā no 2013.gada 12.septembra līdz 17.septembrim norādīts, ka CPT noskaidroja, ka laika posmā no 2013.gada februāra līdz augusta beigām (t.i., kad Daugavgrīvas un Jelgavas cietumos darbu sāka individuālā riska novērtēšanas komisijas) roku dzelžus nepiemēroja nevienam uz mūžu notiesātajam, kuru kādā no šiem cietumiem pavadīja darbinieki.

Līdz ar to apgabaltiesa konstatē, ka iestāde bez vilcināšanās ir pārtraukusi prettiesisko rīcību un turpmāk attiecībā pret pieteicēju jautājumā par speciālo līdzekļu pielietošanu pārkāpumus nav pieļāvusi.

[19] Vērtējot pārkāpuma ilgumu, apgabaltiesa ņem vērā, ka, lai arī izskatāmais periods ir viens gads, katra roku dzelžu pielietošanas gadījuma ilgums ir bijis no 5 līdz 10 minūtēm. Pret šo faktu pieteicējs iebildumus nav izteicis. Tātad roku dzelžu pielietošana, pārvietojot pieteicēju cietuma teritorijā, katrā atsevišķā gadījumā ir bijusi īslaicīga.

Vērtējot roku dzelžu pielietošanas ilgumu apskatāmajā periodā kopumā, apgabaltiesa secina, ka roku dzelži pieteicējam pielietoti vienu reizi nedēļā,

izvedot uz pirti, 12 reizes, kad pieteicējs apmeklējis Jelgavas cietuma Medicīnas daļu, 3 reizes, tiekoties ar advokātu. Pieteicējs 7 reizes izmantojis tiesības uz telefona sarunām (sarunas ilgums līdz 15 minūtēm) un 14 reizes izvests uz pienākošām telefona sarunām, 2 reizes konvojēts uz Olaines cietuma slimnīcu un atpakaļ. Pienākošo telefona zvanu ilgums atbilstoši pārvaldes sniegtajai informācijai netiek fiksēts. Tikšanās ar radiniekiem nav notikušas, doties pastaigās pieteicējs atteicies. Arī par roku dzelžu pielietošanas skaitu apgabaltiesa pieteicēja iebildumus nekonstatē, pieteicējs iebilst pret veidu, kādā tie pielietoti, norādot, ka tas noticis ar īpašu agresiju, cinismu un ņirgāšanos.

Apgabaltiesa uzskata, ka roku dzelžu pielietošana pieteicējam, ņemot vērā pielietošanas reižu skaitu un katras pielietošanas reizes ilgumu (apmērām 2 reizes nedēļā maksimāli līdz 20 minūtēm), kopumā nevar tikt vērtēta kā ilgstoša.

[20] Apgabaltiesa lietā nerod apstiprinājumu pieteicēja apgalvojumiem par agresīvu, cinisku attieksmi pret viņu, iebiedēšanu, pazemošanu (pieteicējs norāda, ka viņam roku dzelžos lika nest pilnas somas ar mantām, telefonsarunu laikā pieslēgts pie speciāli ierīkota riņķa, pirts un medicīnas daļas apmeklējums noticis roku dzelžos) vai ņirgāšanos roku dzelžu pielietošanas laikā. Pirmkārt, pieteicējs ir aktīvs savu tiesību aizstāvībā un par apstākļiem cietumā sūdzas regulāri, un, lai arī norāda, ka roku dzelži nepamatoti pielietoti jau no 2009.gada augusta, sūdzēties prokuratūrai un Jelgavas cietumam par šo faktu sācis tikai 2012.gada beigās. Turklāt, kā izriet no prokuratūras atbildēm un paša pieteicēja sūdzībām, iebildumi izteikti pamatā par to, ka viņš netiek brīdināts par roku dzelžu pielietošanu, ka netiek sastādīts protokols. Tādējādi, apgabaltiesas ieskatā, ja pieteicējs patiešām būtu izjutis agresiju, ņirgāšanos un cinisku attieksmi no cietuma darbinieku puses, viņš būtu par šo faktu sūdzējies jau ievērojami agrāk. Otrkārt, pieteicēja apgalvojumi neapstiprinās arī ar Jelgavas cietuma darbinieku paskaidrojumiem, kas sniegti par roku dzelžu pielietošanas faktu, konvojējot pieteicēju ārpus kameras. Darbinieki paskaidro, ka telefona sarunu un pirts apmeklējuma laikā roku dzelži tika noņemti, atsevišķos gadījumos, vedot uz pirti, roku dzelži vispār nav pielietoti, jo pieteicēju pavadījuši divi uzraugi. Treškārt, tos neapstiprina arī pārvaldes veiktā pieteicēja sūdzības pārbaude, tostarp jautājumā par to, vai pieteicējam saslēgtam roku dzelžos, bija jānes savas mantas. Ceturtkārt, arī no lietā esošās medicīniskās dokumentācijas neizriet, ka pieteicējs būtu sūdzējies par agresīvu roku dzelžu pielietošanu, tādas sūdzības vai iespējami nobrāzumi, zilumi medicīnas dokumentācijā nav fiksēti. Jelgavas cietums ir norādījis divus gadījumus, kad telefonsarunas laika pieteicēja roka pieslēgta pie speciāla stiprinājuma, tomēr šie gadījumi neattiecas uz izskatāmo periodu (2009.gada 22.decembris un 2010.gada 28.maijs). Apgabaltiesa ticamību piešķir Jelgavas cietuma darbinieku sniegtajai informācijai iepretim pieteicēja paskaidrotajam, jo nav atrodams loģisks izskaidrojums, kāpēc Jelgavas cietumam būtu jānoliedz roku dzelžu pielietošana telefona sarunu, pirts apmeklējuma un medicīnisko apskašu laikā, vienlaikus atzīstot roku dzelžu pielietošanu, pārvietojot pieteicēju ārpus kameras, kā arī divos gadījumos atzīstot roku dzelžu pielietošanu telefona sarunu laikā. Pieteicējs nav norādījis uz apstākļiem, kuru dēļ Jelgavas cietuma administrācija un darbinieki būtu ieinteresēti sniegt nepatiesu informāciju.

Pieteicējs ir lūdzis izlemt jautājumu par advokātu /pers. G/ un /pers. R/ nopratināšanu, lai minētās personas apliecinātu, ka Jelgavas cietuma administrācija bez objektīva pamata pakļāvusi pieteicēju represijām, pazemojusi, spīdzinājusi un ņirgājusies par viņu. Tā kā pieteicējs ir iesniedzis tiesai advokātu vēstuļu kopijas, apgabaltiesa uzskata, ka advokātus nav nepieciešams nopratināt, jo nesaskata šķēršļus izmantot advokātu sniegtās atbildes kā rakstveida pierādījumus lietā.

Iepazīstoties ar vēstuļu saturu, apgabaltiesa secina, ka tās neapliecina pieteicēja apgalvojumus par viņa pakļaušanu spīdzināšanai vai ņirgāšanos saistībā ar roku dzelžu pielietošanu. Abi advokāti norāda, ka tikšanās laikā pieteicējs bija ievietots metāla režģiem nožogotā telpas daļā, kas sagādājot grūtības darbam ar dokumentiem, jo telpā nav pienācīgas virsmas dokumentu izvietošanai. Tomēr šis apstāklis ir atstājams bez ievērības, jo par apstākļiem tikšanās laikā ar advokātu (metāla režģu nožogojumu, telpas neatbilstību) pieteicējs nav sūdzējies, un šāds prasījums konkrētajā lietā netiek izskatīts. Savukārt par faktu, ka ārpus kameras pieteicējs konvojēts roku dzelžos, lietā strīda nav. Advokāts M.Grudulis norādījis, ka vienas tikšanās laikā roku dzelži pieteicējam netika noņemti. Apgabaltiesai nav pamata neticēt advokāta sniegtajai informācijai, tomēr tas, ka viena tikšanās ar advokātu pieteicējam bija jāpavada roku dzelžos, apgabaltiesas ieskatā, nevar būt pamats konstatēt necilvēcīgas un pazemojošas attieksmes aizlieguma pārkāpumu. Uz pieteicēja ciešanām vai pārdzīvojumiem tikšanās laikā nav norādījuši arī advokāti, akcentējot tikai grūtības darbam ar dokumentiem.

[21] Izskatāmajā lietā pirmās instances tiesa ar spriedumu tā spēkā stājušās daļā nekonstatēja pieteicēja veselībai radītu kaitējumu, kā arī nekonstatēja, ka roku dzelžu pielietošana ietekmējusi pieteicēja izvēles tiesības doties pastaigā vai nē, vai radījusi nepārvaramas grūtības citos gadījumos, kad pieteicējs tika izvests no kameras saslēgts roku dzelžos. Tiesa atzina, ka neviens no lietā esošajiem pierādījumiem vai pieteicēja apgalvojumiem neliecina par tiešu cēloņsakarību starp iestādes prettiesisko faktisko rīcību un pieteicēja apgalvojumiem, ka tieši roku dzelžu pielietošanas mērķis ir bijis ietekmēt pieteicēju fiziski vai nodarīt viņa veselībai kaitējumu.

Ievērojot minēto, apgabaltiesa nevērtē pieteicēja argumentus par to, ka viņš ilgstoši sevišķi smagi fiziski cietis, ka roku dzelžu pielietošana ietekmējusi viņa veselību un viņš kļuvis par invalīdu, jo, kā norādīts iepriekš, pirmās instances tiesas spriedumu pieteikuma noraidītajā daļā pieteicējs nav pārsūdzējis un šajā daļā spriedums ir stājies spēkā.

Atlīdzinājumu pirmās instances tiesa pieteicējam piešķīrusi, vērtējot garīgās ciešanas un citas nepatīkamas emocijas kā bezcerība un nolemtība, ko izraisījis fakts, ka pieteicējs nevarēja ietekmēt situāciju, lai mainītu savu stāvokli. Attiecīgi tikai daļā par morālo kaitējumu apgabaltiesa izskata lietu. Līdz ar to visi pieteicēja argumenti par veselībai nodarīto kaitējumu ir atstājami bez ievērības.

[22] Pieteicējs norāda uz savu veselības stāvokli. Apgabaltiesa piekrīt, ka personas slimība vispārīgi jau pati par sevi varētu būt pamats roku dzelžu pielietošanu uzskatīt par nesamērīgu. Tomēr izskatāmajā gadījumā apgabaltiesa šādus apstākļus nekonstatē.

No lietas materiālos esošās pieteicēja medicīniskās dokumentācijas par ārstēšanos Olaines cietuma slimnīcā redzams, ka pieteicēja diagnozes ir saistītas ar elpošanas orgānu saslimšanām (gan iestājoties, gan izrakstoties no stacionāra). Iestājoties slimnīcā 2012.gada 6.jūlijā, pieteicējs ir sūdzējies par sausu klepu, balss aizsmakumu (izraksts-epikrīze bez numura), bet 2012.gada 23.novembrī par nelielu sausu klepu, balss aizsmakumu, sliktu miegu. Anamnēzē (izraksts-epikrīze Nr.486 par ārstēšanos no 23.11.2012. līdz 07.12.2012) norādīts, ka pēdējā laikā pieteicējs jūtas apmierināts. Balsta un kustību orgānu sistēmas slimības vai kādas citas tādas saslimšanas, kuru gadījumā roku dzelžu pielietošana būtu vērtējama kā nežēlīga vai cietsirdīga, apgabaltiesa nekonstatē. Uz tādām nav norādījis arī pieteicējs, paskaidrojumos par apelācijas sūdzību norādot šādas saslimšanas – plaušu patoloģija – asā formā laringīts un bronhīts. Kā pierādījumus šīm saslimšanām pieteicējs min tos pašus apgabaltiesas augstāk norādītos dokumentus – izrakstus-epikrīzes.

Pieteicēja veselības stāvoklis novērtēts, arī veicot ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējumu. 2011.gada 4.jūnijā un 2011.gada 30.decembrī pieteicēja veselības stāvokļa novērtējums ir – praktiski vesels, 2012.gada 15.jūnijā – vispārējais stāvoklis apmierinošs.

Lietā ir epikrīze-izraksts Nr.486 ko iesniegusi pārvalde un epikrīze-izraksts Nr.486, ko iesniedzis pieteicējs. Pieteicējs uzskata, ka pārvaldes iesniegtais dokuments ir viltots, jo divas diagnozes tajā pierakstītas rokrakstā. Pieteicēja iesniegtajā eksemplārā viena no šīm diagnozēm ir norādīta datordrukā (hronisks bronhīts), otra (*mycosis fungoides*) nav norādīta vispār. Citas atšķirības dokumenti nesatur. Apgabaltiesa secina, ka otra, pieteicēja eksemplārā iztrūkstošā diagnoze, ir tajā norādīta ailē pie dermatologa konsultācijām. Apgabaltiesa secina, ka abos dokumentos atspoguļotā informācija ir faktiski identiska. Iepriekš konstatētās nebūtiskās atšķirības apgabaltiesa nevērtē kā viltojumu, pieļaujot, ka vēlāk izsniegtajā izziņā

sākotnēji datordrukā norādīto diagnozi var pierakstīt rokrakstā, vai, konstatējot, ka kāda diagnoze nav norādīta, pierakstīt to rokrakstā, ņemot vērā arī to, ka par saslimšanas diagnozēm lietā vispār nav strīda. Arī gadījumā, ja apgabaltiesa vērtētu tikai pieteicēja iesniegto izrakstu-epikrīzi Nr.486, secinājumi par pieteicēja saslimšanām būtu tie paši. Papildus norādāms, ka pieteicēja pārmetumi pārvaldei šai sakarā ir nevietā, jo abas izziņas ir izsniegusi nevis pārvalde, bet Olaines cietumu slimnīca.

[23] Ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus, apgabaltiesa piekrīt pārvaldei, ka konkrētajā gadījumā pieteicēja tiesību aizskārums nav tik būtisks, lai atlīdzinājumu noteiktu naudā. Nodarīto morālo kaitējumu apgabaltiesa nevērtē kā smagu un iestādes noteikto atvainošanos uzskata par taisnīgu un atbilstīgu.

[24] Apgabaltiesa uzskata, ka pirmās instances tiesas spriedums izskatāmajā daļā nav pareizs.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu, 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

Noraidīt /pers. A/ pieteikumu daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu 1000 *euro* apmērā par Jelgavas cietuma prettiesisku faktisko rīcību, laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot roku dzelžus, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

M.Osmane

Tiesnese referente

R.Paegle

Tiesneses I.Kaļiņina